

Iran, els kurds oblidats

Partidaris d'una autonomia administrativa i cultural, els kurds de l'Iran propugnen una lluita pacífica, a diferència dels seus connacionals, ocupats per Turquia. Però aquesta mena de lluita els ha relegats al silenci internacional.

Els resultats de les darreres eleccions municipals i legislatives han confirmat la implantació dels reformistes al país. Mentre una bona part de la societat iraniana veu amb optimisme el futur de la república islàmica, els kurds es mantenen a l'expectativa. L'anomenada "resposta islàmica" a la qüestió kurda, promoguda pel president Mohammed Khatami i els seus col·laboradors, suscita de moment més interrogants que no pas respostes. Traïts pels governs successius de Teheran, els kurds de l'Iran fa una cinquantena d'anys que continuen defensant les mateixes reivindicacions: "Democràcia a l'Iran, autonomia al Kurdistan".

Conscient del pes electoral d'una de les minories nacionals més importants de l'Iran, el reformista Khatami va prometre el 1997 que afavoriria el pluralisme polític, les inversions públiques en una regió tradicionalment marginada per Teheran i, finalment, el reconeixement de certs "drets" a la població kurda. Matís important, els "drets" culturals es limitarien a una sola de les tres províncies habitades majoritàriament pels kurds, el Kordestan, de forma que no arribarien ni a l'Azerbaitjan occidental ni tampoc a Kermanshah.

Tot i així, Khatami va obtenir en aquestes tres províncies més del 70% dels vots en les eleccions presidencials. Un suport popular que han confirmat tots els escrutinis posteriors. El ràpid nomenament d'un jove governador d'origen kurd a Sanandaj, capital del Kordestan, aixecà moltes expectatives.

CÉLINE ERARD

Intel·lectual reformista i conseller de Khatami sobre "afers de minories", Abdul-lah Ramazanzadeh, s'ha mostrat partidari d'un enfocament religiós del problema kurd. Pel nou governador, l'Islam (la unió de tots els musulmans) podria resoldre els problemes ètnics de l'Iran, a diferència de l'enfocament nacionalista practicat fins avui pels governs des de Teheran. Però la "resposta islàmica" topa amb el fet que la majoria dels kurds són sunnites i no pas xiïtes. L'actual definició de la identitat iraniana basada en l'acceptació dels dogmes xiïtes i la submissió al Guia Suprem de la Revolució reforça, de fet, la singularitat kurda.

A banda aquesta estratègia d'acostament, Ramazanzadeh ha

promès de revitalitzar la societat civil i els poders locals de la província. Des de Teheran, reformistes i conservadors segueixen de molt a prop les passes del governador del Kordestan, conscients que les reivindicacions culturals dels kurds portaran tard o d'hora a reivindicacions d'ordre polític. Però el fet cert és que des de l'elecció de Khatami, ara fa tres anys, el dossier sobre la descentralització administrativa resta tancat. Pels reformistes, la lentitud dels canvis es justifica per la por de provocar una reacció desproporcionada dels sectors més conservadors.

En canvi, pel secretari general adjunt del Partit Democràtic del Kurdistan de l'Iran (PDKI), Mustafà Hejri, si Khatami fos més co-

Els kurds, com les altres minories ètniques de l'Iran, reclamen més descentralització política i cultural. Amb Khatami al poder, aquests canvis no semblen possibles.

Un hospital destruït a Qasr-e Xirin. Els senyals de la guerra irano-iraquiàna són encara ben visibles al Kurdistan iranià.

ratjós en el procés de descentralització, els reformadors guanyarien un suport electoral encara més gran entre les minories ètniques de l'Iran, les quals representen més del 50% de la població total. Pel PDKI, la qüestió de les minories pot acabar determinant l'èxit o el fracàs del moviment reformista.

Pels autonomistes kurds, la modificació de la constitució iraniana és necessària per a realitzar una veritable reforma del règim. La configuració d'un estat federal i una separació clara entre el poder religiós i l'aparell de l'estat serien dues passes importants. Per Hejri, sense aquests canvis estructurals, el perill d'acabar frustrant les esperances dels electors és cada dia més gros. És més, segons el PDKI, el suport de les regions kurdes als candidats reformistes s'explicaria no tant per una adhesió total al programa de Khatami com, més aviat, perquè els és una forma de rebutjar els candidats oficials del règim islamista.

Un altre tret dels nacionalistes kurds és que Khatami no va condemnar públicament la repressió policíaca duta a terme a un seguit de ciutats kurdes durant les manifestacions de suport al líder del Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK), Abdullah Öcalan, quan va ser detingut el febrer del 1999. Una desena de morts i centenars de ferits i detinguts fou el resultat d'una actuació desmesurada que re-

cordava els pitjors moments de la revolució islàmica.

Una guerra encara present.

Quan la guerra irano-iraquiàna esclatà, el 1980, les ciutats situades a l'àrea fronterera entre Piranxahr (l'Azerbaitjan occidental), Sardaixt (Kordestan) i Qasr-e Xirin (Kermanxah) es van convertir en el blanc dels atacs iraquians. Centenars de civils foren víctimes dels bombardeigs, i ciutats com Qasr-e Xirin i Musiyan van ser ocupades per l'exèrcit de Saddam Hussein, el qual penetrà fins a vuitanta quilòmetres endins del Kurdistan iranià. A més de la destrucció sistemàtica de pobles i collites, la invasió iraquiana va desplaçar milers de persones, algunes de les quals van acabar presoneres i algunes més van "desaparèixer". La resta de la població de l'àrea va ser traslladada a Ramadi, al centre de l'Iraq, on molta gent va morir per causa de les males condicions de la detenció. Els supervivents van anar a parar, més tard, al camp de refugiats anomenat Taix.

Després de la Guerra del Golf, uns 30.000 kurds de Qasr-e Xirin i uns quants centenars més de poblacions diverses van tornar il·legalment a l'Iran. Des de llavors, el govern de Teheran els considera ciutadans de segona classe i, en molts casos, "iraquians", de manera que no tenen ni drets bàsics com el de l'educació o de la sanitat. Tot

i que l'Iran va signar el 1991 un acord amb les Nacions Unides per a afavorir el retorn dels refugiats de la guerra irano-iraquiàna, les autoritats islàmiques encara no l'han aplicat. A més, el govern de Teheran no ha fet res per reconstruir els pobles de la regió ni per treure'n les mines antipersonals, que han fet moltes víctimes entre la població civil.

El juliol del 1998 els refugiats del camp de Taix adreçaven una crida a les Nacions Unides i a les organitzacions dels drets humans demanant-los de pressionar l'Iran perquè afavorís el retorn de tots els refugiats al Kurdistan iranià. Però, de moment, Khatami no sembla disposat a canviar la línia adoptada pels governs anteriors. Només ha fet alguns petits moviments esperançadors en favor dels kurds.

En un gest d'obertura, el govern reformista donava el mes de maig d'enguany el vist-i-plau a la creació d'un departament de llengua i literatura kurdes a la Universitat de Sanandaj. Encara que aquesta mesura només afecti la Universitat i beneficiï uns quatre-cents estudiants l'any, la decisió es considera "històrica" i hauria de permetre el desenvolupament de la llengua kurda en l'àmbit "científic".

Tolerat com a llengua oral pel govern iranià, el kurd només va ser llengua oficial de la regió durant l'anomenada república kurda o república de Mahabad, del 1946. Després d'aquesta breu experiència d'autonomia real, la llengua kurda passà a ser més o menys reprimida pels diferents règims iranians.

El llançament d'aquest departament de filologia kurda i l'existència d'una programació de televisió local en kurd, emesa des de Sanandaj, podrien portar a una certa recuperació cultural. El responsable del departament universitari, Agaya Geffari, ja ha anunciat que té la intenció d'estendre l'experiència a les ciutats kurdes de Kermanxah, Saqiz, Urmiye i Mahabad. De retruc, afavorint aquestes tímides iniciatives, l'Iran podria desestabilitzar el govern turc, competidor regional, el qual es nega a atorgar els més mínims drets culturals als

quinze milions de kurds del "seu" territori.

Kurds al Parlament. Un segon signe d'esperança ha estat la victòria dels candidats reformistes de la regió kurda en les darreres eleccions legislatives. Segons el setmanari *Awyar*, de Sanandaj, els vint-i-cinc candidats kurds que aniran al Parlament de Teheran podran formar un bloc per defensar els interessos de la regió i proposar noves solucions al respecte de les reivindicacions autonomistes. Aquests diputats també tindran l'oportunitat de pressionar el govern iranià perquè millori les relacions diplomàtiques i econòmiques amb la regió autònoma kurda de l'Iraq, controlada pel Partit Democràtic del Kurdistan (PDK) i la Unió Patriòtica del Kurdistan (UPK). De fet, els kurds iranians i iraquians ja han augmentat els intercanvis culturals i econòmics aquests darrers mesos creant l'embrió del que podria ser un futur "mercat kurd" per sobre les fronteres estatals.

Tanmateix, al Kurdistan iranià tothom és conscient que l'actual evolució pot canviar d'un dia per altre, com ja ha passat tantes vegades. Internament, les pressions dels sectors conservadors fan perillar el procés reformador. Internacionalment, el govern de Teheran ha de plantar cara als atacs diplomàtics d'Ankara. Turquia acusa l'Iran d'estar al darrere de l'organització islamista Hezbul-lah. Cosa més important encara, segons els serveis secrets turcs, el germà d'Abdullah Öcalan, Osman, es troba refugiat al Kurdistan iranià amb alguns centenars de guerrillers del PKK. Tal com va passar amb Síria, el govern turc podria pressionar l'Iran perquè Osman Öcalan hagués d'abandonar el seu refugi. Una crisi internacional lligada als kurds podria esdevenir un fre per a les mesures liberals al Kurdistan iranià, un fet que demostraria, una vegada més, que la coneguda com a "qüestió kurda" és un problema transfronterer i transnacional.

Jordi Tejel

Una desconfiança antiga

CELINE FRARD

La població kurda (6-8 milions) de l'Iran es troba repartida entre les tres províncies nord-occidentals (Azerbaidjan occidental, Kordestan, Kermanxah) del país. També hi ha importants colònies kurdes al nord del Khorassan i a ciutats com Hamadan i a la capital, Teheran. Les llengües kurda i persa (farsi) són indoeuropees i pertanyen a la mateixa branca nord-occidental de les llengües iranianes, al costat de l'afganès i l'ossetí.

El kurd, per tant, és més a

prop del persa que no pas del turc o de l'àrab. Des del punt de vista religiós, la majoria dels kurds són musulmans sunnites, a excepció d'una important comunitat xiïta que habita la regió de Kermanxah.

Kurds i perses es consideren hereus dels Medes, fundadors d'un important imperi sedentari a l'actual Kurdistan iranià. Dividits entre l'imperi otomà i persa des del 1639, els kurds han mantingut tradicionalment una relació ambigua amb aquests dos mons polítics. Aprofitant el caos que seguí la Primera Guerra Mundial, el cap tribal Simko va provar de crear un Kurdistan independent sota el seu lideratge entre 1920 i 1930. L'arribada al poder de la dinastia Pahlavi (1925) va obrir una nova etapa política a l'Iran. A imatge de Mustafà Kemal, fundador de la república turca, Reza Khan va impulsar una política de centralització i d'assimilació de les minories. Tots els trets de la cultura tradicional kurda (llengua, vestits, música, literatura...) van ser prohibits.

Una vegada més, la fragilitat del govern iranià, al final de la Segona Guerra Mundial, va permetre als nacionalistes kurds del PDKI de declarar la república de Mahabad. Durant poc més d'onze mesos, els kurds van desenvolupar les estructures pròpies d'un estat modern. Durement reprimat, el PDKI tardà uns quants anys a reorganitzar-se. Entre 1968 i 1969, el PDKI llançà una nova insurrecció armada contra el règim del xa. Deu anys més tard, el PDKI participava activament en l'enderrocament del xa. Les promeses del líder de la revolució islàmica xiïta, l'aiatol-lah Khomeini, de respectar una certa autonomia cultural i administrativa a les regions kurdes, emmenaren el PDKI a obrir negociacions oficials amb Teheran i a prestar suport al nou règim. Però les relacions es trencaren de seguida i Khomeini declarà la "guerra santa" contra els "fills de Satan". Entre 1980 i 1983 les regions kurdes de l'Iran van ser víctimes d'una severa repressió militar i policíaca.

Afeblit per vuit anys de guerra contra l'Iraq, el govern iranià acceptà una nova tanda de negociacions amb els autonomistes kurds, el 1988. Malgrat el to conciliador i moderat del PDKI, el règim de Teheran optà per eliminar els seus líders. El 1989, la figura històrica del PDKI, A. R. Ghassemliu era assassinat a Viena mentre es disposava a negociar amb una delegació iraniana. Tres anys més tard, els serveis secrets atemptaven contra el secretari general de l'organització, Sadeg Sharafkandi, a Berlín.

Fidel al seu eslògan "Democràcia per a l'Iran, autonomia per al Kurdistan", el PDKI continua essent la força opositora més representativa dels kurds, tot i la clandestinitat. Partidaris de la negociació amb Teheran, la seva lluita (democràcia, dret d'autodeterminació, separació religió-estat, igualtat home-dona) és envoltada d'un vel de silenci. I potser n'és la causa principal el fet que no sostinguin una lluita armada similar a la dels altres moviments contestaris de l'Orient Mitjà. **J. T.**

La capital de la província del Kordestan, Sanandaj. Serà pionera en l'ensenyament de la llengua kurda a la Universitat.